VORMSI ORMSÖ

Vormsi aastal 2025

TANEL VIKS,
Vormsi vallavanem

Praeguste plaanide kohaselt peaks 1. mail 2015 aastal tulema Sviby-Rohuküla liinile täiesti uus, just meie jaoks ehitatud praam.

Praami nimi on Ormsö ning visuaalselt meenutab ta Hiiumaa ja Saaremaa vahel käivaid uusi laevu, kuid pisut miniatuursemas vormis. Kvaliteedilt on ta hoopis teine tase, ka autodele on kohti rohkem.

Järgmisel kuul saavad Nasval kokku ujuv osa ning pealisehitised. Vähemoluline ei ole ka praamigraafik. Uuele graafikule läheme me üle juba käesoleva aasta septembrist olemasoleva laevaga ning see loob täiendavad võimalused nii neile, kes soovivad tööl/koolis käia Haapsalus aga ka neile, kellel vaja asju kaugemal ajada.

Kiire internet

Kõikvõimalikud kiired (andme)sidelahendused on tänapäeval elementaarne. Meie heal partneril, kes saarel sellega tegeleb on mitmed rauad tules ning nägemus, kuidas selles suunas liikuda. Selge on see, et IT-valdkonnas peab vaatama pigem ülehomsesse, sest areng on vähemalt minu jaoks suuresti prognoosimatu.

Oluline on lõpptulemus – inimesel, kes saarel elab ja töötab peab nii täna kui ka tulevikus olema igal ajahetkel võimalus teha seda hetkevajadustele vastavalt ning parimal tasemel, mida on võimalik pakkuda. Ja lisaks, miks ei võiks Vormsil toimuda paar korda aastas IT-gurude ajurünnakud/kokkutulekud, kus sünergias luuakse midagi täiesti uut?

Energia

Saare üldkogu on selgelt väljendanud, et tuuleparke Vormsil näha ei soovita. Mis ei tähenda aga seda, et jääme letargiliselt käed rüppes ootama.

Vormsil on ka siin omad võimalused – keskmiselt paistab päike meie saarel muust Eestist rohkem ning päikeseenergia kasutamine on arvestades selle tehnoloogia kiiret arengut üks meie võimalusi.

Kuid mitte ainult – mujal Euroopas on juba päris aktiivselt kasutuses koostootmisjaamad ja seda ka saartel. Saarel on piisavas koguses võsa, millest saaks toota nii elektrit kui ka soojust. Võitjad oleks nii (võimaliku loodava) energiaühisuse liikmed, kes saaksid oma tarbitavat elektrit odavamalt ja/või dividende aga vähemoluline ei ole ka laiem majanduslik kaasatus.

Keegi peab ju seda võsa ka lõikama, transportima ja töötlema ehk siis töökohad. Lisandväärtusena suudaksime pidurdada väheväärtusliku metsa pealetungi ning ehk isegi taastada mõned Vormsile unikaalsed maastikukooslused.

Vormsi on ühinemas ka üleeuroopalise Saarte Paktiga, mis võimaldab meile ligipääsu Euroopas juba olemasolevale energiaalasele *know-howle*.

Põllumajandus, aiandus ja mesindus

Siin on kindlasti üks Vormsi suuri võimalusi. Terves Eestis ja maailmas soovitakse ju üha rohkem tarbida kvaliteetseid ning ökoloogiliselt puhtaid toiduaineid. Kui mandril võib selliste toodete kasvatamine olla keerulisem juba selles mõttes, et naabrimees võib pritsida oma põldu mõne mürkainega mis hajub ning lisaks kahjuritele tapavad pestitsiidid ka mesilinnud, siis meid ümbritsev meri on looduslik puhver. Vähemalt niikaua, kuni keegi ei tule hullule mõttele ka Vormsil mingeid kemikaale kasutada aga õnneks seda ohtu kuskilt hetkel ei paista.

Viljapuuaed mesitarudega
Foto Anet Nuka

Põllumajandussektoris on võtmesõnaks kindlasti ühistegevus. Nii erinevate ühistuste loomise mõttes (*á la* Marjakasvatajate ühisus) aga ka näiteks erinevate segmentite osas (näiteks lihakarja kasvatajad koostöös mesinikega – milliseid heinakultuure viljeleda, millal niita jne).

Põllumajandussaaduste puhul on turustamise seisukohast oluline kriitiline mass tooteid, et see asi muutuks tasuvaks.

Ühistegevus võimaldab optimeerida kulutusi logistikale ja ladustamisele. Lisaks annab see täiendava arvestatava sissetuleku inimestele, kes ei ole rajanud mitmehektarilist marjaaeda.

Selge on see, et me ei asu mingis mustmullavööndis ning mõned asjad ei taha siin pinnasel kohe mitte kasvada. Seega peab kasvatama kultuure, mis siia sobivad ning annavad suuremat lisandväärtust. Üks neist näiteks on kindlasti küüslauk, millele Vormsi pinnas ning kliima päris kenasti sobivad.

Kõik need loetletud asjad ei nõua ka meeletut maaressurssi ning sobivad ideaalsesse sümbioosi mesindusega.

Tegelikult on nii mõnedki asjad Vormsil juba varasemalt olnud ehk siis iga uus kipub olema unustatud vana. Meie kliima sobivust õunte-marjade kasvatamiseks näitab kas või see, et just Vormsile rajas eelmise sajandi alguses Eesti tuntuim pomoloog Spuhl-Rotalia viljapuude katseaia.

Tegelikult on võimalik seda kasutada tulevikus ka turundamisel – «Vormsil toodetud Spuhl-Rotalia ökoloogiliselt puhtad moosid ja mahlad» kõlab ju päris kenasti. Toodame pigem vähem, kuid kõrgema lisandväärtusega asju.

Ehk siis, mahetoodete tootmisel on Vormsil tulevikku ja mõne asjaga on juba ka alustatud. Täna oleks vaja promootorit ka õuna- ja marjakasvatusele. Aeg selleks on enam kui küps ning seoses põlvkondade vahetusega on nii mitmedki rootsi maaomanikud oma kinnistuid realiseerimas. Ning lisaks, ökosertifikaati on võimalik taotleda ka looduslikult kasvavatele seentele ja marjadele.

Kaubamärk «Vormsi» müüb. Tõsi, täna veel ei ole selget reglementi, kuidas ja kes seda kasutada võiks, kuid ka selles suunas mõtted liiguvad. Seda eelkõige sellepärast, et mõne ebakvaliteetse asjaga nimetust «Made in Vormsi» ära ei rikutaks.

Nõukaajal Vormsi võid ja leiba mäletavad veel paljud. Või tootmine jääb ilmselt lootusetult minevikku, kuna kriitilist massi piimakarja saarel enam ei ole ning kohalikule võile andis unikaalse meki just rannakarjamaadel rohtu söönud lehmade piim. Küll aga näeks ma hea meelega, et keegi reanimeeriks leiva tootmise. Turustamine ei ole täna probleem, me lihtsalt ei peaks mõtlema mõne kaubandusketi kategooriates.

Turism

Nõukogude võimul oli viis vaenlast – Ameerika imperialism ning neli aastaaega. Turismil Vormsil on neid pisut vähem, kuid aastaaegadest ei saa me üle ega ümber. Hetkel oleme me natuke kinnises ringis – turismihooaega ei saa pikendada, kuna paljud majutusasutused ei paku hooajavälist majutust, kuna väidetavalt ei ole turiste. Kodumajutuse tüüpi kohti tekib tasapisi Vormsile juurde, kuid talvel tuba leida on keeruline.

Suvitajad
Foto Arnek Grubnik

Rääkimata sellest, et saarele tulija ka muul ajal kui suvel kuskil süüa saaks. Meie talvine suur võimalus on näiteks jäätee (see sõltub loomulikult aastast). Isegi ühe kuuga on tegelikult võimalik teenida päris kopsakas kasum, kui me vaatame üle jäätee saarele saabujaid, kes pirukat, kohvi ning suveniire sooviks ja eriti nädalavahetustel, siis on see väga muljetavaldav.

Olenemata hoo- või aastaajast on meid täna kimbutav probleem aktiivse tegevuse võimaluste vähesus. Ühe võimalusena näen ma loodavat viikingiteemalist teemaparki. Sellel võiks olla kaks poolt – kommertslik, kus pered saavad vaadata ja kogeda erinevaid ajastuhõngulisi tegevusi ning sellest võiks kujuneda ka vastava alaga tegelevate inimeste rahvusvaheline keskus. Meil pole isegi legendi vaja – viiking Orm on meil ju olemas.

Minu jaoks on väga sümpaatne fotonäitus Borrbys. Näeksin hea meelega, et sellised püiekspositsioonid oleksid igas külas aga ka fotod vaadetega, milline nägi üks või teine tänav välja enne sõda. Sellest võiks minu arust kujuneda koguni Vormsi märk – äratame unustatud vaated, hooned ja majad ellu. Küll fotodel, aga ikkagi.

Õnneks tekib meil tasapisi vaatamisväärsusi juurde – kui kõik kenasti läheb, siis peaks juba sügisel külastajad saama nautida Saxby tuletornist imeilusaid Vormsi vaateid.

Inimkett Saxby tuletorni ümber. Foto Tõnis Tammer

Laieneb ka Vormsi muuseum ning on lootus, et see on eeloleval talvel samuti avatud. Iseküsimus on muuseumi sisu.

Lisaks olemasolevale ekspositsioonile võiks seal olla ka inetarktiivne osa, kus inimene saaks vaadata erinevaid dokfilme Vormsi ajaloost, proovida erinevaid traditsioonilisi tegevusi, pildistada ennast Vormsi rahvarõivastes jne.

Tänapäeva muuseumid ei ole enam staatilised ning loodetavasti jõuab see dünaamika ka varsti siia.

Kultuur

Kultuurist võiks kokku kirjutada tegelikult terve lehe aga kuna maht ei luba, siis jätaks selle teema tulevikuks.

Meil on erinevaid üritusi – Kultuuripäev, Olavipäev(ad), Hiiu kandle festival, surströmming jne.

Pigem on täna probleemiks see, et nad ei moodusta ühte tervikut aga ka organisatoorne killustatus.

«Selfie» kunst
Foto Külli Rummel

Ideaalis peaks tekkima situatsiooon, kui külastaja kes on käinud ühel üritusel sooviks tulla kindlasti ka järgmisele. Kultuurituristid võiks olla üks meie sihtrgruppe ja valikuid ning läbi selle võidavad ka muud teenuste pakkujad alates toitlustajast lõpetades majutajatega.

Lisaks on kultuuril sotsiaalmajanduslik tähtsus ja kultuuri soovime me ka ise tarbida.

Kool

Kool on Vormsi vaieldamatult kõige tähtsam asutus. Üliolulline on see, et ta säiliks ka tulevikus põhikoolina.

Samas on õpilaste voog sinusoidne, mis tähendab teatud aastatel kooliressursi (hoone, õpetajate, tehniliste vahendite) alakoormatust.

Kuidas seda leevendada? Üheks võimaluseks on kindlasti õpilased, kelledele suured linnakoolid põhjusel või teisel ei sobi aga ka koduõppel olevad õpilased, kellede kooliskäimine on planeeritult tsükliline.

Lisaks võime pakkuda linnakoolidele näiteks loodusõppenädalaid vms. Kõik see eeldab õpilaskodu olemasolu ning kooli spordihoone rajamine oleks samuti hädavajalik.

Vormsi koolihoone
Foto Allan Vaher

Tähtis on mõista, et kool ei kao saarelt isegi planeeritava koolireformi käigus ning kirjeldatud tegevused aitaksid leevendada mõnedel aastatel õpilaste nappust.

Päästevõimekus ja meditsiin

Täna oleme päris heas seisus. Meil on kvaliteetne meditsiiniline teenindamine – perearst, kiirabi, õed ja oma päästekomando, loomisel on vabatahtlik merepääste. Kui kõik kenasti läheb, siis saame järgmise aasta kevadtalvel ka päästekomando uue hoone avamist näha.

Meil on ka oma lennuväli ning helikopterite maandumisplats. Ehk siis lähtepositsioon on päris hea selleks, et Vormsile tekiks näiteks Loode-Eesti merepiirkonda kattev päästejaam. Umbes midagi sellist, nagu Soomes Utö saarel. See tähendaks meile taas mõningaid töökohti ning oma väga spetsiifilist nišši.

Reageerimise mõttes oleme me ju väga heas strateegilises asukohas. Loomulikult on meil vaja selleks välja arendada ka korralik igas saare lautrikohas asuv slippide süsteem ning siinkohal on hea meel tõdeda, et esimesed sammud sellel teel on juba astutud.

Muud nutikad asjad

Selle peatüki peaksid kirjutama uued ärksate mõtetega inimesed. Taas on hää meel tõdeda, et mõned asjad juba susisevad. Mõelda ja unistada tuleb julgelt ning mõelda *out of box*. Üks põhimõte võiks siiski olla – nii nagu Eesti tee ei saa olla odav alltöövõtu maa nii ei saa see olla ka Vormsi tee. Püüame pürgida ikka sinna toiduahela kõrgemat lisandväärtust tootva telje otsa, mille puhul toote/teenuse asukoht ei oleks takistuseks.

Kindlasti on olulisi teemasid, mida siin ruumipuudusel ei olnud võimalik käsitleda. Üks neist näiteks metsamajandus. Siinkohal vahemärkusena üleskutse inimestele, kes Vormsil ehitamise on ette võtnud. Vormsil toodetakse ka täna saematerjali, Vormsi meistrimehed teevad nii puitkui rookatuseid, nii et neid asju ei ole kohe kindlasti vaja mandrilt sisse vedada.

Vormsi lennuväli. Foto Ove Koska

Vormsi lennuväli

ALEKSANDER OTT,
MTÜ Aero Vormsi Klubi

Vormsi lennuväli sai rajatud 1960-ndate aastate algul Hullo külla.

Lennurada oli 800 meetrit pikk, ulatudes Hullo külast Rumpo karjääri teeni, suunaga merele. Hullo külapoolsest raja otsast võeti maha metsa, et teha tõusvatele ja maanduvatele lennukitele parem lennukoridor.

Kunagine rajameister Arvi Rääli teadis rääkida, et lennuraja tugevdamiseks kooriti murukamarat, aluspind täideti kruusaga ja tasandati maapinda ning peale pandi saviliiv ja muruseeme. Lennuväli sai rajatud eesmärgiga pidada saarega ühendust ajal, mil laevadel ei ole võimalik liikuda, kuid saarele on vaja toimetada posti ja toitu.

Kolm aastat tagasi, kui lennurada taasavati, sai rada MTÜ Aero Vormsi Klubi eestvedamisel teerulliga parandatud ning lennukite sujuvat maandumist takistav lainetus pea olematuks tehtud, paraku on praeguseks lainetus tagasi, mis omakorda tähendab aga kohalike lendurite vähest aktiivsust: kardetakse rikkuda väikelennukit, kuna lennuraja suhteliselt vilets olukord võib põhjustada olukorra, mil väikelennuki propeller lihtsalt vastu maapinda puutub.

Probleemi lahenduseks oleks lennuraja põhjalik uuendus. Tuleks korrata 1960-ndate aastate lennuraja tugevdamise meetodit. Pärast raja remonti saaks sileda ja korraliku mururaja, mida oleks lihtne hooldada. Praegusel ajal pälvib suured kiidusõnad raja niitmise eest FIE Andrest Koch, kes on teinud juba kolmandata aastat järjest head tööd. Palju kiitust hea muru kohta on tulnud ka siia lennanud pilootidelt.

Momendil on lennuväli mõeldud kasutamiseks Eestist pärit hobi- ja harrastuslenduritele, kuid üle lahe saabuvad saarele ka turistid: enamasti Soomest, harvemini ka Rootsist. Väliskülalised peatuvad tavaliselt meie pansionaatides mõne päeva, et nautida seda, mida Vormsi saarel külalisele pakkuda on.

Tulevikus on plaanis rajada angaar, et teha väikelennukitele hooldust. Sihtgruppideks oleksid Soome ja Rootsi lennukid. Hooldusega saaks tegeleda talveperioodil kaks kuni kolm inimest. Angaaris on võimalikud ka muud tegevused: toota lennukitele, või miks ka mitte laevadele varuosasid.

Suvel lennukitele suuri hooldustöid ei tehta: sel ajal saab angaari kasutada lennukite hoidmiseks, kui nendega siia lennanud inimesed ise samal ajal Vormsi saarega tutvust teevad, mis omakorda oleks kasulik ka kohalikele majutusasutustele.

IT futuristlikud arengusuunad

MARKKO SALM,
OÜ ProDigi

Veel kümne aasta eest oli internetiühendus Vormsi saarel väheste valitute privileeg. Pidevad investeeringud sellesse valdkonda annavad lootuse, et aastaks 2025 võime saada osa millestki, mis täna ehk ulmelisena tundub.

Milline võiks olla elu Vormsil kümne aasta pärast. Kindel on, et üha kasvav andmesidekiirus ja virtuaalsete teenuste hulk on jõudnud tasemeni, kus igas majapidamises on ligipääs lairibaühendusele ja nutiseadmeid pereliikme kohta vähemalt kaks. Olulist rolli selles arengus mängivad e-teenused, tänaste harjumuspäraste kõrvale on lisandunud rohkelt uusi, tehes meie elu veelgi lihtsamaks.

Kas kujutate ette, et teie elektriauto või põllumajandustehnika hooldust viiakse läbi koduses garaažis interneti teel? Veelgi enam, teie laps või pereliige omandab hariduse või kutse mõnes välisülikoolis ilma saarelt lahkumata. Realiseerib end globaalsel tööturul, töötades Vormsil tasudes makse Eesti riigile. Tänu meditsiiniteenuste kõrgele tasemele ja heale kättesaadavusele tõuseb inimeste elukvaliteet ja keskmine eluiga, puhta ja rahuliku keskkonnana meelitab Vormsi pensionipõlve just siin veetma.

Mõelge, millise väärtuse toob endaga kaasa ametist lahkuv tippspetsialist, kes veel 20 aastat on aktiivne kogukonnaliige. Infotehnoloogia arengu kiirus on olnud eksponentsiaalne, uute kvaliteetide loomisel kaasatakse tänane tipptehnoloogia ja arvutusvõimsused kasvavad pidevalt. Oleme suundumas infoühiskonda – aastaks 2025 teel sootuks uue mudeli poole ning mõjutatud saavad kõik valdkonnad, küsimus on, millisel määral.

Kas ainult marmelaad?

VORMSI AGRO OÜ

Kes meist ei oleks söönud marmelaadi? Enamus inimesi vastab sellele küsimusel jaatavalt. Sealt edasi teavad nad üldjuhul, et marmelaad ongi vetikast tehtud. Selliselt alanud vestlus vetikatest on üsna tavaline – vetikas on kõigile kuskilt tuttav tegelane.

Vormsi asub väga haruldases kohas, mõne kilomeetri kaugusel maailma kõige ainulaadsema loodusliku punavetika (*Furcellaria lumbricalis)* elupaigast. Punavetikas ongi meile tuttava marmelaadi ja paljude toiduaine-, kosmeetika- ja meditsiinitööstuse üheks alusmaterjaliks, mille töötlemise järgselt saadakse paksendav aine mida kutsutakse agariks.

Nimetatud punavetikas kasvab lisaks Eestile veel Kanadas, kuid Eesti on maailma kõige suurim nimetatud vetikakoosluse elupaik. Kassari lahes mis asub Saaremaa ja Hiiumaa vahelisel alal paikneb seda vetikat *ca* 150 000 tonni. Et säilitada antud koosluse looduslik taastootmine on Eestis vetika püüdmine piiratud kvoodiga. Tänu teadlaste ja riigi koostööle on suudetud selliste piirangutega säilitada maailmas täiesti ainulaadne looduslik punavetika kooslus.

Lähtudes innovatsiooni definitsioonist – teha midagi tuttavat/olemasolevat teisiti – ehk kopeerida looduslikku vetikakooslust väljaspool tema põhilist asukohta, tekitades samalaadse tehisliku olustiku kus vetikas saaks elada ja paljuneda – siin tuleb mängu Vormsi saar ja selle ümbrus. Vormsi inimeste hulljulgus võtta ette midagi, mida ei ole Eestis keegi senini proovinud on tänaseks jõudnud faasi, kus Eesti teadlased Tallinna Ülikoolis, Tallinna Tehnikaülikoolis, Tartu Ülikoolis ja Maaülikoolis ning mujal Euroopas ootavad pingsalt, et oma käed ja pead rakendada vetika nö lahkamiseks.

Vetikakasvatus Vormsi ja Hiiumaa vahel on täna reaalsus – see on küll katsebaas kuid suur samm on tehtud vetika kasvatamiseks sumpades. Eesti riik on selleks eraldanud *ca* 45 km^2 suuruse merepõllumaa, kus vetikakasvatus saaks areneda. Teadlaste poolt on käimas uuringud punavetika kasvatamise võimalikkusest kohta ja selle mõjust Väinameres.

Tegelikkuses, Vormsil tahame vaadata marmelaadist märksa kaugemale. Eesmärgiks on laiendada vesiviljeluse mõistet Eestis, sest tänane käsitlus on ainult seotud kalakasvatusega. Uurida kuidas on võimalik vetikast kätte saada erinevaid aineid, et neid ära kasutada meditsiinis, toiduainetööstuses ja muudel aladel.

Tahame teadlaste ja erasektori koostöös jõuda reaalsete toodeteni, mida erinevad tarbijad saaksid kasutada. Siinkohal on eriline rõhk teaduse kaasamisel tootearendusse. Eesti teadlased on elevil, et pääseda nö merele – uurida seal kõike millest oleks võimalik midagi keskkonnasäästlikult tarbimisse tuua. Ära kasutada potentsiaali, mis täna on peaasjalikult piirnenud ainult meile tuttava kalaga.

Vetikast millegi tootmine tähendab kahtlemata väiketootmise rajamist, kus saaks ära kasutada koostootmisjaamast ülejäävat auru. Tekiks töökohad, mida Vormsil oleks hädasti vaja. Tekiks teadusbaas, millesarnast pole kuskil Euroopas, ega võibolla ka maailmas. Eesti ja Vormsi saaks oma «vetikatuule» purjedesse.

Vetikas rannal. Foto Piret Masing

See on kuvand mis on ülimalt ainulaadne siinpool maakera.

Vetika kasvatusega meres seondub vaieldamatult ka väikelaevandus, sadamate areng. Läbi väikesadamate arengu on võimalik seostada Eesti saartevaheline nö rõngasturism, kus on võimalik liikuda jalgratta ja laevaga läbi kõikide Eesti saarte. Külalistel on hea ja kohalikud inimesed saaks arendada turismi arvestades Vormsi eripärasid ja looduslikku kooslust.

Vormsil on potentsiaal mängida väga suurt rolli Euroopa Komisjoni pikaajalises strateegias mida nimetatakse *Blur Growth* (Sinine Kasv). Nimetatud strateegia eesmärgiks on toetada merendusega seotud säästvat kasvu ja arengut.

Mered ja ookeanid on üheks peamisteks Euroopa majanduse edasiviijateks ja omavad väga suurt potentsiaali innovatsiooniks ja kasvuks. *Blue Growth* strateegia on ellu kutsutud selleks, et säästlikult majandada, luua väärtust ja töökohti.

Strateegia hõlmab endas viite ala, millest Vormsit võiks puudutada peamiselt *Aquaculture* (veepõllumajandus, merepõllumajandus), ranniku- ja mereturism ning biotehnoloogia. Kahtlemata on strateegia elluviimiseks eraldatud ka rahalised vahendid, kuid selleks, et neid meie ellu kaasata, peab laskma ideedel lennata ning teaduse ja erasektori koostööl areneda. Esimesed sammud merepõllumajanduse poole on Vormsil tehtud ning loodetavasti koostöös teadlastega on tulevikus veelgi uhkem öelda, et «Ma olen Vormsilt».

Elu (võimalikkusest) omanäolisel väikesaarel Läänemeres

EGE KANARBIK,
OÜ Vormsi MT

Sellest on möödas juba kümme aastat kui tulin tagasi kodusaarele elama koos oma perega. Tol ajal puudus paljudel usk noortesse ja meil tuli rohkelt selgitada oma otsuse tagamaad – miks tulla tagasi väikesele vaiksele saarele koos perega.

Elu pakkus meile palju väljakutseid ja tuli ise olla leidlik, et ära elada. Kiirelt sai selgeks, et keegi ei tule sulle kandikul tööd pakkuma. Erinevaid teenustöid pakkudes elasime ära, kuid hinges kripeldas miski – kas minna nii edasi või saab ka kuidagi teisiti.

2007. aasta kevadel pakuti võimalust hakata rannaniite hooldama. Minu jaoks tähendas see suurt paberite hunnikut, millega tegeleda, aimamata, et see saabki meie põhitööks tulevikus. Kuna enamus maid on rootslaste omad, siis siin tuli ammu gümnaasiumis õpitud rootsi keel kasuks. Rootslastest maaomanikega tuli sõlmida arvukalt lepinguid, koostada taotlusi ja muid dokumente.

2009. aasta varakevadel tegi meile MTÜ Läänerannik ettepaneku, pakkudes võimalust hakata rannaniite hooldama, lihaveistega karjatamise teel.

Loomade võtt oli meile suur kohustus – enam ei vastuta ju ainult oma pere eest, vaid oli veel kümme pead, keda jälgida. Loomade võtmise otsus tundus toona nii loogiline mehele, mina jäin ebalevaks, veel. 2009. aasta juunis tulidki meile esimesed kümme lihaveist rannaniite hooldama.

Oleme tunnustatud mahe loomakasvatusettevõte ning tänaseks päevaks on kari kasvanud 150 loomani, lisaks on meil veel hobused ja ponid. Hooldame juba viis aastat järjest ligi 90 ha rannaniitu Hullo laheääres kuni Suuremõisa näsini ja ka Kersleti rannas.

Tööd loomadega on iga päev, ei ole vahet kas õues on talv või suvi, kas peame jõule või on jaanipäev, nemad tahavad hoolitsust. Muresid ja rõõme on ikka. Pead vangutama panevad (inimese) loomad, kes ei austa teiste tööd ja lõhuvad oma uhkete maastikuautodega rannaniite ja karjaaedu.

Lisaks lihaveise ja lambakasvatusele on hakatud saarel kasvatama hoogsamalt ka mesilasi ja tootma kohalikku mahe mett. Endal kahjuks pole veel võimalust olnud proovida, kuid lootus on, et varsti ehk saab. Meie ökoloogiliselt puhtal ja puutumatul saarel on võimalik teha ka koostööd pealtnäha nii erinevatel aladel kui loomakasvatus ja mesindus. Kasutades õigeid agrotehnilisi võtteid ja külvates erinevaid põllukultuure, saavad kasu nii mõlemad pooled.

Loomakasvatus on saarel kindlasti peredele sissetulekuallikaks, kuid teisalt on tegemist ju ulatusliku maastikuhooldusega. Kas mäletate aega – see ei olnud nüüd väga ammu, umbes kümme aastat tagasi, mil heinamaad olid kulus ja põllud hakkasid võssa kasvama? Minu arust on viimase 5-7 aastaga meie kodusaar palju ilusamaks muutunud, kuid palju on veel teha. Meie kaunid rannaniidud on liigirikkad nii taimestiku kui linnuliikide poolest ja väärivad tutvustamist ka kaugematele külalistele.

Kallitele saare külastajatele sooviksin öelda järgmist – ärge olge pahased, et randa minnes kuskil elektrikarjus ees (inimest ehmatav särts!) – järelikult on tegemist rannakarjamaaga, kus loomadega karjatamise abil hoitakse avatud rannaniidud veepiirini. Rannaalal jalutades võite kohata erinevaid kariloomi (lihaveised, lambad, hobused), kelle lähedusse sattudes ärge paanitsege ega provotseerige neid ning oma lemmikloomi palun ärge dresseerige nende peal (ei jahi- ega karjaajamisoskuste lihvimise eesmärgil). Autodega ei pruugi saada igalpool veepiirini sõita ja kui teid peatab värav, siis palun seda mitte katki rammida, sest peale teid võivad jooksu pista ka meie loomad oma aiast ning nende kättesaamine võib osutuda keeruliseks.

Soovin teile ilusat suve jätku ja nautige meie kaunist saare loodust!

Mõttekoda: millist Vormsit me tahame?

HENRY TIMUSK,
Vormsi vallavolikogu kultuuri- ja noorsookomisjoni esimees

Riigikordade vahetumine ja kiired muutused Eesti arengus on andnud meile kireva pärandiga saare, kus ajaloo õppetunnid moodustavad hästijälgitavaid ladestusi. Viimane poolsajand on saare ilme muutnud võsaseks-metsaseks ja mitte ainult otseses tähenduses.

Kultuur väikeses kogukonnas on kõige alus. Kultuuri hoidmist ja arendamist ei saa võtta mitte ainult tegijate erahuvina.

Vormsi-suurusel väikesaarel, kus piir pärandi, kultuuri ja majandustegevuse vahel on väga hajus, on vaja toetada ja kaitsta kohalikku igapäevatoimetamist, et saarel püsiks elu. Toetamine ei peaks siinkohal tähendama mitte ainult otsetoetusi, vaid pigem süsteemselt läbi mõeldud ühtse kogukonnaelu toetamist, kus mitmesugune tegevus üksteist toetades ja täiendades toetab lõpuks kõiki tegijaid.

Kaitsmise all ei peaks mõistma mitte museaalidele omast klaasitagust maailma, vaid ennekõike kohaliku väärtustamist ja tunnustamist.

Kaitsta ja väärtustada tuleks traditsioonilisi tegevusi, sealhulgas kalapüügitraditsiooni säilimist.

Enampakkumise korras rannaalade rendileandmine äriühingule või mõnemehe mittetulundusühingule ei ole tulevikku vaatavalt mõistlik.

Väikesaarel peab igameheõiguseks jääma võimalus kaasa rääkida sadamaalade planeerimise, taastamise ja kasutamise küsimuses. Vormsi vald kuulub rikkaimate hulka Eestis. Teeäärsed on kenasti niidetud ning külalistele räägivad Vormsi saare omapärast mitmed portaalid ja QR-koodipõhised nutilahendused. Ehk on tulnud nüüd lõpuks aeg, et vald asuks külasadamaid korda tegema.

Viimastel aastatel viljeldud vabaturu praktika ei reguleeri väikesaare elu jätkusuutlikult ega ole ka pikemas perspektiivis kooskõlas riigi seatud eesmärkidega. Toon siin ära mõned punktid riiklikest ja kohaliku elu strateegiatest.

Riiklikud eesmärgid on sõnastatud Eesti regionaalarengu strateegias 2014–2020, kus on tähtsustatud väikesaarte traditsioonilist kultuuri- ja looduspärandit hoidva ja väärindava arendustegevuse toetamist.

Võttes kokku eelöeldu ja tegelikkuses toimuva ning kõrvutades seda riiklike ja kohalike eesmärkide ja arendustegevuse põhimõtetega, näeme paljusid lahknevusi.

2013. aasta hilissügisel, mil kultuuri- ja noorsookomisjon arutas valla põhimäärusega komisjonile seatud ülesandeid, mille hulgas on ka valla kultuurivaldkonna pikaajaliste eesmärkide ja tegevuskavade väljatöötamine, leiti, et keerulistes oludes parimate lahenduste leidmiseks on vaja eesmärkide ja tegevuskavade väljatöötamisse kaasata oma ala parimad asjatundjad.

Pöördusime professor Rando Värniku ja Ragnar Siili poole. Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituut on teinud Rando Värniku juhtimisel mitmeid maaelu arengustrateegiaid nii riiklikul kui ka kohalikul (nt Setomaa) tasandil. Ragnar Siil on aastaid aidanud koostada kümneid kultuuristrateegiaid nii riiklikul kui ka kohalikul (nt Kihnu kultuuriruum) tasandil. Mõlemad mehed olid nõus Vormsi saare kultuuriruumi strateegia koostamisel abiks olema.

Märtsikuisel vallavolikogu istungil lepiti kokku, et kultuuri- ja noorsookomisjon kutsub strateegia võimalikud koostajad saarele jagama oma mõtteid ja teadmisi plaanitava strateegia asjus. Mõttekotta kutsuti ka Leo Filippov MTÜ-st Eesti Saarte Kogu. Leo Filippov on väikesaarte temaatikat läbi-lõhki tundev inimene.

Kultuuri- ja noorsookomisjon on seisukohal, et kõiki puudutavate küsimuste aruteludesse on vaja kaasata kõik asjahuvilised saareelanikud. Nii sündis mõte korraldada avalik arutelu – mõttekoda.

30. mail toimus Hullo rahvamajas mõttekoda, kuhu kogunes kuulajaid üle 40. Kohal olid mitmed volikogu liikmed, volikogu esimees ja ka vallavanem. Vanameister Krõlovi valm «Luik, haug ja vähk» iseloomustab üsna hästi mõttekojas üleskerkinud probleemaatikat – püütakse justkui liigutada üht asja, aga eri suundades. Nii on ka Vormsil.

Mõttekojas osalenuile sai selgeks, et niikaua kui me pole kogukonnas kokku leppinud ühistes väärtustes, jätkub ka edaspidi eri suundades töötamine. Vormsi saar koosneb mitmest väiksemast kogukonnast, kel kõigil on omad ootused ja lootused. Hädavajalik on eri kogukondi lähendada, ühised väärtused leida ning ka sõnastada.

Kavandatav kultuuriruumi strateegia ei oleks niivõrd mitte dokument paberil, kuivõrd protsess, kus koos mõeldes, üksteist kuulates ning mõista püüdes jõutakse ühisele arusaamisele, millist Vormsit me soovime ning mida on meil vaja selleks teha.

Mõttekojas osalenud andsid peaaegu ühel häälel teada, et kultuuriruumi strateegiat on vaja.

EESMÄRGID

Püsiasustusega väikesaarte seaduse järgi on riigi ja kohalike omavalitsuste eesmärgid püsiasustusega väikesaarte haldamisel muuhulgas järgmised:

- püsiasustuse taastamine, säilitamine ja arengusuutlikkuse toetamine;
- püsielanikele töökohtade ja toimetulekuvõimaluste loomine ning ettevõtluse toetamine;
- saarte elulaadi omapära ja rahvakultuuri järjepidevuse säilitamine; väikesaartele; iseloomuliku maastikuilme ja looduskeskkonna säilitamine ja kaitsmine.

ARENGUKAVA

Vormsi valla arengukava järgi tuleks lähtuda järgmistest arendustegevuse põhimõtetest.

- Kogukondlikkus: vallaelu juhitakse kogukonna ühisväärtuste põhiselt (ühisväärtuste asjus ei ole seni veel kokku lepitud – H. T.). Elanike kaasatus, aus ja avatud arutelu võimaldavad kõigil seisukohtade esitamist ja otsustes parimate lahenduste valikut saarerahva huvidest lähtudes, võttes aluseks käsutada olevad teadmised, oskused ja kogemused.
- Kestlikkus: tulevikuotsused tehakse lähtudes elanike põhjendatud vajadustest ja looduskeskkonna jätkusuutlikkuse väärtustamisest. Otsustes lähtutakse teadmistepõhisusest ja süsteemsest saareelu käsitlusest ning tegude mõju hinnatakse tulevikku vaatavalt.

ARVAB LEO FILIPPOV
Eesti Saarte Kogu kaastöökogu liige

Osalesin Vormsi Mõttekojas 30. mail. Sain targemaks ja mõtteid juurde. Võtsin ka ise sõna. Rääkisin sellest, kuidas mujal maailmas on saarelistes kogukondades otsitud selgust ja ühist arusaamist ning sihti edasiliikumiseks. Mureks on kõigil, et kuidas vabaturu tingimustes osata saarelise ja omakultuurilise kogukonnana elama jääda? Elanikele tähendab see muret, et mis saab meist lähitulevikus ja peale meid. Vabaturumajanduse tingimustes, kus äri toimub vaid niikaua, kui tulutoovat ressurssi (maad, metsa, vett, inimesi jm) jätkub, on paratamatud tagajärjed. Ressursside lõppemisel minnakse lihtsalt minema ja jääjatele öeldakse, et elage nüüd ise edasi. Sellise mõtte- ja tegutsemismalli täieliku rakendumise tulemusel on maailmas palju saarelisi kogukondi majanduslikult kokku kukkunud ja siis sotsiaalselt hääbunud.

Kogukonnas, kus suudetakse selliste olemuslike küsimuste üle avalikult arutleda, näitab see veel elujõu olemasolu ja eeldusi ühiseks edasiliikumiseks. Et aruteludel kasutatavatest sõnadest/mõistetest enamvähem ühtemoodi aru saada, siis järgnevalt mõned olulised mõisted mitteteaduslikus sõnastuses:

Kogukond – territoriaalselt määratletud inimeste kooslus, keda ühendab sarnane eluviis, ühised väärtused, huvid, eesmärgid, koostöö ja ühistegevus ning kellel on seetõttu ühine tulevik. Kogukondlikus elus luuakse üksteisele toimetuleku (õnnelik olemise) eeldusi.

Kultuur – inimeste, perekonna, kogukonna, rahva igapäevane tegevus oma kodukohas selleks, et edasi elama jääda.

Kultuuriruum – inimestega seonduv materiaalne ja vaimne ruum, mis koosneb loodus-, majandus-, sotsiaal-, virtuaaljm keskkonnast, ning millest sõltuvad inimeste tegemised ja mida inimesed ka omalt poolt kujundavad.

Areng – subjekti seisundi positiivne ja kvalitatiivne muutus: arendada ei saa midagi ega kedagi. Arenevad vaid subjektid ja isereguleeruvad süsteemid (inimesed ja neist koosnevad ühendused, sh kogukonnad) kui nad seda soovivad. Arenguks saab vaid luua ja hoida vajalikke eeldusi.

Strateegia – põhimõttelise tähendusega otsuste kogum, kus on kokku lepitud arengu siht ja eelistused. Strateegia sisuks on ühistest sotsiaalsetest väärtustest lähtuv ja koostöös kokkulepitud ühine liikumis- ja tegutsemissuund ning sihiteadlik tegevuskava kaugema eesmärgi saavutamiseks. Strateegiale lisatakse rakenduskava, milles fikseeritakse koostöö eeldused, sh osalejate õigused, kohustused ja vastutus kõnealuses tervikus, oma alal ja üksteisele edu saavutamiseks vajalike eelduste loomisel.

Eesmärk – kindlaks tähtajaks kavandatud muutus või selge tulemus (inimeste, kogukonna) seisundis. Eesmärk saab olla vaid inimestel ja nende ühendustel. Lihtsalt tegevus ei saa olla eesmärgiks. Tegevused on vahendiks millegi saavutamiseks.

Majandus – inimeste poolt korraldatud erinevate ressursside tootmise, tarbimise, vahetamise ja jaotamise süsteem. Majandusest rääkides tuleb silmas pidada kogu tervikut, sest majanduse kõik osad on omavahel põhjus-tagajärg printsiibiga seotud. Ettevõtlus on majanduse üks osa ja tegur, mis käivitab ja hoiab toimimises majandust.

Sotsiaalelu – kõik see, mis on inimtegevusega nii materiaalselt kui mittemateriaalselt (vaimselt) seotud. Enesega mingil põhjusel mitte toime tulevate inimeste abistamine ja toetamine on vaid üks osa sotsiaalsest tegevusest. Kultuuriline tegevus ja meelelahutus on sotsiaalelu oluline osa. Majanduslik ja sotsiaalne tegevus on teineteisega seotud ja kestlikus kogukonnas on suudetud nende vastastikune mõju tasakaalustada.

Enne meid on samuti arutletud ja mõeldud kogukonnaelu kestlikkuse üle nii väiksemates kui suuremates kogukondades. Eesmärgiks on olnud leida oma kultuuriruumis nn oma arengu- ja ellujäämistee. Selleks tuleb leida ja vajadusel luua eeldused tasakaalu tekkimiseks kohalikus majanduses ja sotsiaalelus. Üldistades selliste arutelude mõttetöö tulemusi, on jõutud maaelu ja eriti saarelise elu 4 tugisambani. Saarelised mõistavad vast paremini väljendit – 4 vaala. Nendele vaaladele toetudes saab igaüks üksi või pereringis ja ka kogukondlikel aruteludel läbi mõelda iga kandva vaala sisu ning tähenduse. Kui panna mõtted oma saare mineviku, oleviku ja tuleviku konteksti, siis peaksid selginema ühise edasiliikumise eeldused, siht ja soovitavad eesmärgid. Selleks on vaja eelkõige omavahel suhelda, et jõuda nn kogukondlikule arusaamisele ja kokkulepeteni. Kuidas seda kõike toimetama ja korraldama hakata, siis see ongi kultuuriruumi strateegia.

On teada, et vanades saarelistes omakultuurides toimis hästi nn saare üldkogu. Üldkogu mõiste, sisu ja toimumine oli saareelu kõige olulisem sündmus. Saare üldkogu on kõige demokraatlikum viis otsustada ja ka vastutada oma kogukonnas toimuva üle. Saare üldkogul võivad osaleda kõik saarelised, aga hääleõigust omab igast perest või maaomanikust ainult 1 (volitatud) liige. Otsustamisel ei mängi rolli kellegi rikkus ega vaesus, sotsiaalne staatus ega ametiseisund. Määravaks on vaid soov saarel edasi elada.

Nüüd siis need neli vaala, kellest või millest sõltuvad saarel elamise eeldused ja seeläbi ka kogukonna tulevik.

Maa – oluline on «oma maa» tunnetus; elav seotud kodupaigaga; soov jääda paigale ja parandada olukorda; kohalike loodusvarade ja loodusväärtuste kaitsmine, jätkusuutlik tarbimine; tegutsemine loodusväärtuste kahjustamise ja looduskeskkonna reostamise vastu.

Majandus – oluline on mitmekesine, erinevatel tegevusaladel põhinev, kohalikke ressursse ja oskusi eelistav majandustegevus; kohaliku töötlemisega loodav võimalikult suur lisaväärtus, mis taasinvesteeritakse kohalikku ellu; eripalgeline majandustegevus, mis suudab kohalikud tavad, oskused, ajaloo ja väärtused kapitaliseerida, st uut väärtust ja raha «tootma» panna.

Inimsuhted – oluline on kohalik koostöö ja partnerlus; lähedased inimsuhted seltsi- ja kultuurielu kaudu; kõrvale jäänud ja tõrjutud inimeste ning vähemuste kaasamine; sidemed suvitajate, linnainimeste, tarbijate ja saareelu edendajate vahel; pühendumus kodukohale, uudishimu olla avatud, tahtmine õppida teistelt; oma oskuste ja kogemuste jagamine teistega.

Korraldus – kõigi kaasamine valikute tegemisel, otsustamisel ja tegutsemisel; avatud kahekõne toimimine erinevate osapoolte vahel; tülide juhtimine lahendustele, «võitja-võitja» printsiibi rakendamine lahenduste leidmisel; ühise projekti ette valmistamine ja koostöös ellu viimine.

Kuulates Vormsi Mõttekojas osalejate mõtteid, arvamusi ja ettepanekuid, meenus mulle veel üks üldistus. Saare kogukond on kujunenud jätkusuutlikkuks protsessis, kus igaüks teeb iga päev midagi vajalikku ja head oma saare parema tuleviku heaks.

Vormsilt lahkusin positiivsetes mõtetes. Hakkasin nähtu ja kuuldu põhjal läbi mõtlema, et milliseid keskkonnaalaseid, majanduslikke ja sotsiaalseid eeldusi on Vormsil veel vaja täiendavalt luua, et kogukond hakkaks kosuma ja kujunema jätkusuutlikumaks. Mõtteid ja eeldusi sai palju. Aga siit peavad vormsilased ja vormsilaste sõbrad juba ise edasi mõtlema ning koostööd tegema.

ARVAB RAGNAR SIIL
Creativity Lab OÜ juhtivpartner

Sellise mõttekoja toimumine oli suurepärane ettevõtmine. Ei ole palju paiku Eestis, kus tuleb kokku seltsimaja täis inimesi, et arutada oma kogukonna või valla oleviku ja tuleviku teemadel. On selge, et Vormsi tulevik läheb inimestele korda – pühendumiseta pole selles valdkonnas võimalik muutusi saavutada. Vormsil on küll sarnaselt teistele Eesti väikestele omavalitsustele palju väljakutseid, kuid Vormsil on midagi, mida teistel pole – tal on oma nägu ja lugu, mida inimesed teavad, millest tuhanded inimesed soovivad igal aastal osa saada.

Mulle esitatud küsimus mõttekojal oli lihtne – kas ja miks oleks Vormsil vaja kultuuristrateegiat. Ideaalis oleks muidugi hea, kui saaks koostada ekspertide ja kogukondade toel ühe selge ja põhjaliku strateegia koos konkreetse tegevuskava ja rollijaotusega, kuidas saarel kultuurielu korraldada nii, et see oleks suunatud nii kohalikele kui külalistele, et see toetaks nii rikkalikku kultuuripärandit kui uuenduslikku loomeettevõtlust. Aga kui see pole võimalik, siis soovitus on lihtne – unustage paber ja keskenduge protsessile. Kohtuge, leppige kokku peamistes põhimõtetes, pakkuge välja kümmekond konkreetset tegevust ja otsustage, kes mida tegema peaks. Ja siis kohtuge regulaarselt, et hoida kätt pulsil ja pakkuda välja uusi ideid. Raha pole maailmast otsa saanud, peaasi, et oleks häid ideid ja tugev kogukond, kes oleks valmis need ideed ka ellu viima.

Suveüritused 2014

Vormsi suvi on ametlikult avatud ja esimesed üritused juba toimunud, kuid palju põnevat on veel tulemas. Rohkem infot ürituste kohta portaalis tule-vormsile.ee.

5. juuli – Vormsi suvemängud
20. juuli – Paf III Vormsi rattakross
25.–29. juuli – Olavipäevade pidustused
26.-27. juuli – Vormsi surfipäevad
26. juuli – Kontsert luuleõhtu Jarek Kasari ja Olavi Ruitlasega
2. august – Dagö kontsert
22.-23. august – Hiiu Kandle festival
30. august – Muinastulede öö

Olavipäevade kava

Reede 25. juuli
Kell 19 – Teatrietendus Mats von Kartoffel (Roela Rahvamaja näitetrupp).

Laupäev 26. juuli
Kell 11-15 – Laat Rälby külas (töötoad, võistlused);
kell 16 – Rahvamajas sõjaeelsete dokumentaalfilmide demonstreerimine ja seminar «Elu Vormsil 1930.–1940. aastatel»;
kell 18 – Rahvamajas mõttekoda Vormsi maaparandussüsteemide osalisest taastamisest;
kell 21 – Kontsert-luuleõhtu Krogi ees peoplatsil Chalice & Olavi Ruitlane.

Pühapäev 27. juuli
Kell 10-15 – *Petanque* turniir Norrby külas;
kell 12-15 – Rumpos huvisõidud lastele ja peredele Vormsi ajalooline ruubaga;
kell 10-17 – Surfikoolitus Rumpos nii lastele kui täiskasvanutele. SUP ja surfilauad ning põnev võistlus;
kell 15 – Ajalooline jalutuskäik Borrby külas giidi saatel;
kell 19 – Õdus suveõhtu Krogis Rootsi filmi «Kiire raha» seltsis;
kell 21 – Sven Kullerkupu kontsert Vormsi kirikus.

Esmaspäev 28. juuli
Kell 22 – Vabaõhukino kirikuaias: Vormsist tehtud dokumentaalfilmid;
kell 23 – Öömissa Vormsi kirikus. Jumalateenistust.

Teisipäev 29. juuli
Kell 11 – Pidulik jumalateenistus Vormsi kirikus ning pärast seda kohvilaud;
kell 13 – Sviby kodukandi muuseumis pakutakse traditsioonilist Vormsi kõrti ja kooki;
kell 17 – Ansambel Triskele kontsert Vormsi kirikus.

Vormsi paistab silma väheste sademetega

LAURI LEVO,
MTÜ Vormsi Kultuuriühing juht

Vormsi saare kliimat eristab teistest vähene sademete hulk, mis on tingitud Saaremaa ja Hiiumaa tuulealuses küljes paiknemisest. Vormsi ilma puudutavatele küsimustele vastas Tartu Ülikooli klimatoloogiaprofessor Jaak Jaagus.

Kui mujal kallab vihma, siis Vormsil puhates võib samal ajal nautida mõnusat ilma. Foto Lauri Levo

Mis iseloomustab Vormsi saare kliimat?

Vormsit iseloomustab mereline kliima, mis sarnaneb naaberalade omale. Mere mõjul on temperatuuri aastane amplituud väiksem kui sisemaal. See tähendab, et talved on soojemad ja suved natuke jahedamad.

Mere termiline inertsus põhjustab seda, et ülemineku aastaajad venivad pikemaks. Sügisel on pikemalt soe ja talv saabub hiljem. Seevastu aga kevadel on jahe.

Millised on saare neli aastaaega?

Kui mere jääkate sulab hiljem, siis on aprillis ja mais veel eriti jahe võrreldes sisemaaga.

Suvi saabub märksa hiljem. Seega iseloomustab Vormsit hilja saabuv ja jahedamapoolne suvi, soe sügis, pehme talv ja hiline jahe kevad.

Väga suuresti määrab talve ja kevade iseloomu merejää ulatus. Pehmetel talvedel, kui suur osa rannikumerest ei kattu jääga, on mere soojendavat toimet tunda kogu talve jooksul. Karmidel talvedel aga meri jäätub ja siis ei erine ilm oluliselt Eesti sisemaa ilmast.

Mille poolest erineb Vormsi kliima ülejäänud Eestist?

Kui Vormsi kohta märkida midagi erilist, siis minu tähelepanekute kohaselt on Vormsi eriliselt kuiv koht, kus sademete hulk on väiksem kui naaberaladel. Seda võib seletada sellega, et üle Hiiumaa ja Saaremaa liikunud niiske õhk on suure osa endas sisalduva niiskuse juba ära andnud. Vormsi ja kogu Väinameri paikneb justkui nende suurte saarte suhtes tuulealuses küljes, kus valitseb õhuvoolu laskumine, millega sademeid tavaliselt ei kaasne.

Saarel tekib tihti olukordi, kus ühes külas sajab ja teises paistab päike. Millest on see tingitud?

Suvised sademed on Vormsil väga suure territoriaalse muutlikkusega ja seda mitte ainult Vormsil. Väikesemõõtmelised hoogsajupilved võivad sademeid anda areaaliti väga erinevalt. Palju sõltub kohalikest oludest. Tavaliselt sajab saarte siseosades mõnevõrra enam kui rannikul. Kas see kehtib ka Vormsi suurusega saarte kohta, ei julge öelda.

Kas ja kuidas erineb Vormsi merevee temperatuur teistest Eesti rannaaladest?

Merevee temperatuur sõltub üldse paljudest asjadest. Otse Vormsil pole seda mõõdetud. Üldiselt on teada, et Väinamere temperatuur tõuseb suvel kõige kõrgemaks. Avamerel on aga temperatuuri kohalikud erinevused tasandunud. Oletada võib, et Vormsi lõunarannikul on vesi märksa soojem kui põhjarannikul, mis jääb vastu avamerd.

Kaks uudist sotsiaaltöötajalt

RIIMA KOCH,
sotsiaaltöötaja

Alustame heast uudisest. Õigupoolest see nii väga uudis ei olegi enam, sest seda on Vormsil nüüd juba pool aastat tehtud.

Nimelt on võimalus, et eakad ja puudega inimesed, kellel on liikumine raske ja Haapsallu sõitmine liiga suur ettevõtmine, omale ID-kaarti taotleda kodust lahkumata.

Olen viimase poole aasta jooksul üsna mitmel korral teinud mõnel vanaproual ja -härral kodus fotod, edastanud need interneti teel Läänemaa Kodakondus- ja Migratsioonibüroosse ning täitnud taotlejaga koos taotluse ning saatnud dokumendid posti teel järgi.

Seejärel oleme koos teinud minule volituse valmis ID-kaardi kätte saamiseks, vallavalitsuse poolt on mulle samuti tehtud vastav volitus.

Siiani ei ole keegi klientidest minu tehtud fotode üle nurisenud.

Nii et kui kellelgi peaks ID-kaardi tegemise vajadus tekkima, siis lepime aja kokku, teeme fotod ning vormistame koos nõutud dokumendid.

Teine uudis nii hea ei ole. Nimelt on meedias juba varem kuulda olnud ja nüüd saadeti ka Sotsiaalministeeriumist kinnitus selle kohta, et Euroopa Liidu toiduabi sel aastal ei tule.

Esialgne plaan toiduabi jagamiseks on 2015. aasta I kvartal.

Nii et mina küll hetkel ei oska ette näha, kuidas me keset lund ja külma seda järgmisel aastal jagama hakkame, aga eks elame selle ajani ja vaatame siis.

Norrby külavahe aastal 1956

Norrby külavahe aastal 2014.
Foto Jonne Berggren

Õnnitleme juulikuu juubilare!

Malle Hokkonen – 60
Tarmo Raid – 65
Meeli Süster – 80

TEATED

JUUKSUR

Juuksur on saarel ja võtab vastu 17. juulil Hullo koolituskeskuses.

KORSTNAPÜHKIJA

Korstnapühkija Risto Koch on saarel 16.–18. juulil. Kõikidel korstnapuhastuse teenuse soovijatel broneerida eelnevalt aeg telefonil 5647 5738.

TEADETE AVALDAMINE HULLO KESKUSE TEADETAHVLIL

Korrastades teadetetahvlil kuulutusi on rõõm tõdeda, et Vormsil käib vilgas ostu- ja müügitegevus, pakutakse erinevaid teenuseid ning korraldatakse erinevaid üritusi.

Näib, et aktiivsel suveperioodil hakkab tahvlil ruumi napiks jääma ning kuulutused kuhjuvad kaootiliselt teineteise peale. Seetõttu on vallavalitsusel järgmine palve kõikidele kuulutajatele, õilsa eesmärgiga korrastada ja sektsioneerida tahvlipind: ostan, müün ja pakun teenuseid kuulutused paigaldada organiseeritult (tulpades) teadetetahvli vasakpoolsesse osasse, sh pildita kuulutused vormistada ja trükkida A5 formaadile, pildiga kuulutused võib vormistada ja trükkida A4 formaadile (vastavalt teate sisu mahule). Parempoolsesse osasse jääb ruumi nii vallavalitsuse teadaannetele kui ka erinevate ürituste kuulutustele.

Kuulutuste kinnitamiseks palume kasutada rõhknaelu ning kuulutamise aluse ära langemisel kuulutus eemaldada.

Nõnda on teadetahvel ilus silmale vaadata, ruumi jagub kõigile soovijatele ning teadetetahvel saab olema igati ülevaatlik.

KÜLAKESKUSE I KORRUSEL ON AVATUD INFOPUNKT

Infopunkt on avatud augusti keskpaigani igapäevaselt kella 10–16.

Infopunktis on võimalik sirvida ja lugeda Vormsi saart tutvustavat raamatut. Vormsi Omanäoline saar Läänemeres – see on paeluv raamat, mis jutustab saare rikkalikust loodus-, aja- ja kultuuriloost ning on täis pikitud hulgaliste kaunite fotodega.

Sellel suvel on võimalus Hullo külakeskuse infopunktis kõikidel Vormsi saareloo huvilistel raamatut sirvida ja seda ka sealsamas lugeda. Saadaval on raamat nii eesti kui inglise keeles.

TÄPSUSTUSED

Vormsi valla aprillikuu lehes ilmunud artiklis «Vormsi kultuuripäev 2014» oli jäänud mainimata Kultuuripäeva korraldaja – MTÜ Vormsi Selts.

Tänan tähelepanu juhtimise eest ja vabandan korraldajate ees.

Artikli «Vormsi kultuuripäev 2014» autor Meeme Veisson

Vormsi valla juunikuu lehes ilmunud artiklis «Ühest väikesest juubelipeost» on sattunud sisse kahetsusväärne faktiviga ning käesolevaga lugeda õigeks: Tiina Koppelmaa on juubilari Evi-Lisette Berggreni tütar ja Ilmar Koppelmaa juubilari lapselaps ehk Tiina Koppelmaa poeg.

Siinkohal minu siiras vabandus segaduse tekitamise eest ja perekond Koppelmaa ees emotsionaalse kahju tekitamise pärast.

Artikli «Ühest väikesest juubelipeost» autor Riima Koch